

фізичного насильства, підкоряються аб'юзивному впливу керівництва, або, навіть, усвідомлено не підкоряючись, все ж діють в інтересах аб'юзера. Напевно, що тут має йтися про «офісний булінг», і розглядати питання оцінки таких дій як злочинних, а дії під тиском офісного булінгу розглядати як пом'якшуючу обставину. Напевно, що ознака «вчинення діянь пі впливом офісного булінгу» має впливати на пом'якшення покарання, наприклад, відносно бухгалтерів за ухилення від сплати податків.

Це – орієнтовний список и лише штрихи щодо діянь, які мають продемонструвати масштабність, деструктивну роль для суспільства таких впливів і необхідність бачення їх кримінально-правовою доктриною.

Зрозуміло, що наразі ефективна дія на убезпечення суспільства від подібних проявів перебуває під пильною увагою в світі та в українському суспільстві. Наразі, хочеться виразити сподівання на те, що наукова спільнота та група з реформ кримінального права під час роботи над проектом КК врахують вказані ідеї для удосконалення кримінально-правової протидії посяганням на гідність людини.

Попко В.В.

доктор юридичних наук, професор кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

УЧАСТЬ УКРАЇНИ В ІМПЛЕМЕНТАЦІЙНОМУ МЕХАНІЗМІ КОНВЕНЦІЙНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ВІДНОСИН

Інтернаціоналізація кримінального права та кримінально-процесуальних систем, взаємодія та зближення кримінально-правових систем між собою, а також із міжнародним кримінальним правом, обумовили створення механізму конвенційного регулювання транснаціональних кримінальних відносин й

протидії міжнародній злочинності, її фінансуванню та корупції. Зазначені процеси впливають на кримінально-правову систему України, удосконалення якої вимагає ефективної правової діяльності, як напрямку співробітництва України у сфері протидії транснаціональній злочинності. Ця діяльність, окрім іншого, пов'язана із підписанням й ратифікацією універсальних та регіональних конвенцій та їхньою імплементацією до законодавства України. З цією метою до Кримінального кодексу [3] та Кримінального процесуального кодексу України [4] включено ряд нових новел й внесені зміни до існуючих згідно міжнародних антикримінальних конвенцій, щодо яких Україна має певні зобов'язання. Зміни передбачаються й в адміністративному, банківському, цивільному законодавстві та інших галузях.

Україною ратифіковані й визнаються частиною національного законодавства України: Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (1959), Конвенція ООН з морського права (1982), Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства (1988), Конвенція про охорону персоналу ООН та зв'язаного з нею персоналу (1994), Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000), Конвенція ООН проти корупції (2003), Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (1999), Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (1990), Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом та щодо фінансування тероризму (2005), Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005) та інші.

Ключовим міжнародним документом, який пропонує співробітництво у рамках протидії організованій злочинності всім державам-членам ООН у цій сфері являється Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. [2] та три протоколи до неї. Україна ратифікувала Конвенцію із застереженнями і заявами Законом України № 1433-IV від 4 лютого 2004 р. [1] й тим самим взяла на себе зобов'язання вжити

ряд заходів, у тому числі: криміналізувати внутрішні злочини (участь в організованій злочинній групі, відмивання коштів, корупція), прийняти правила екстрадиції, підтримувати співробітництво у правоохоронній діяльності, сприяти підготовці кадрів і технічної допомоги у протидії транснаціональній злочинності тощо. Застереження й заяви щодо положень Конвенції ООН 2000 р. стосуються принципових питань внутрішньодержавного права, зокрема у Законі зазначено, що «Конвенція застосовуватиметься тільки за умови дотримання конституційних принципів і фундаментальних засад правової системи України» (п. 1). Також зроблено важливе застереження щодо звільнення від кримінальної відповідальності організатора або керівника злочинної організації. Згідно із законодавством України (ст. 255 ч. 2 КК України) зазначені особи несуть кримінальну відповідальність незалежно від умов, передбачених ст. 26 Конвенції, згідно п. 3 якої «Кожна Держава-учасниця розглядає питання про те, щоб передбачити, відповідно до основних принципів свого внутрішнього законодавства, можливість надання імунітету від кримінального переслідування особі, яка істотно співробітничала у розслідуванні або кримінальному переслідуванні у зв'язку зі злочинном, що охоплюється цією Конвенцією».

Відмітимо, що законодавство України поступово адаптується до сучасних вимог правового забезпечення протидії транснаціональній злочинності. Особлива увага приділяється протидії *тероризму*, у зв'язку з чим ратифіковані: Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом 1977 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р., Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 р. й інші та внесені зміни до КК України та КПК України. У КК України [3] дається визначення поняття «терористичний акт» (ст. 228); регулюються рецидив терористичного злочину та вчинення злочину групою осіб, визначаються обтяжуючі обставини, пов'язані із смертю людей, а також пом'якшуючі обставини (ст. 258); згодом здійснена регламентація відповідальності за вчинення терористичних злочинів: ст. 258 була доповнена новими статтями щодо «втягнення у вчинення

терористичного акту», «публічні заклики до вчинення терористичного акту», «створення терористичної групи чи терористичної організації» та «сприяння вчиненню терористичного акту». Пізніше Кодекс доповнено статтею щодо фінансування тероризму й визначена санкція за цей злочин.

Використання Інтернету та інформаційних технологій відкриває перед людством безмежні можливості, але й створює нові серйозні загрози, адже світ стає відкритим й потребує формування «правил гри». Збереження кіберпростору відкритим, надійним та безпечним потребує комплексного та узгодженого підходу всіх держав у міжнародному співробітництві у цій сфері. В Україні розроблено *Стратегію кібербезпеки*, створено команди реагування на надзвичайні події у кіберпросторі й Законом України ратифіковано Конвенцію про кіберзлочинність 2001 р. та Додатковий протокол до неї, який стосується криміналізації дій расистського та ксенофобського характеру, вчинені через комп'ютерні системи, від 28 січня 2003 р.

Важливі напрямки міжнародного співробітництва України також становлять: протидія *економічній злочинності та фінансовим зловживанням; злочинам корупції*, зокрема у розробці сучасних антикорупційних стандартів, підготовці проектів європейських антикорупційних конвенцій та створенні спеціалізованого контрольного органу за дотриманням антикорупційних стандартів у державах-членах Ради Європи – Групи держав проти корупції (ГРЕКО); у сфері *охорони археологічної спадщини* у зв'язку з ратифікацією Європейської конвенції про охорону археологічної спадщини (переглянутої) 1992 р.; у сфері *видачі осіб (екстрадиція)*, яка відбувається на підставі внутрішнього законодавства запитуваної держави-учасниці або міжнародного договору про видачу відповідно до умов, що ними передбачаються, а також в інших сферах. Для успішної протидії транснаціональній злочинності особливої актуальності набуває забезпечення безпеки конфіденційних джерел інформації, свідків, потерпілих.

Деякі з конвенцій, наприклад, про боротьбу з тероризмом та комп'ютерними злочинами, не потребували встановлення нових кримінально-правових

заборон, тому що ці діяння вже були криміналізовані у законодавстві України про кримінальну відповідальність. Однак стосовно інших конвенцій часто давалася взнаки відсутність відповідного імплементаційного механізму до кримінального законодавства України. Наприклад, після ратифікації у 1997 р. Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (1990), відповідна норма була введена тільки після прийняття нового КК України 5 квітня 2001 р. До того часу відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом, частково підпадало під склад злочину, передбаченого ст. 213 КК України в редакції 1960 р. «Придбання або збут майна, завідомо здобутого злочинним шляхом», що, звісно, не відображало всіх ознак вказаного злочину. Положення Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (1988), ратифікованої ще Постановою Верховної Ради УРСР 25 квітня 1991 р., були імплементовані до ст. 229-1-229-20 КК України в редакції 1960 р. тільки у 1995 р.

Найбільш широко імплементаційний механізм конвенційного регулювання транснаціональних кримінальних відносин передбачений у новелах чинного КПК України, що містяться у Розділі IX «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження» [4], норми якого спрямовані на сферу кримінально-процесуальних відносин. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, тимчасової передачі осіб, перейняття кримінального переслідування, передачі засуджених осіб та виконання вироків. Як зазначено у ст. 542 Кодексу, міжнародним договором України можуть бути передбачені інші, ніж у цьому Кодексі, форми співробітництва під час кримінального провадження. Однак за відсутності міжнародного договору України міжнародна правова допомога чи інше співробітництво може бути надано на підставі запиту іншої держави чи запитано на засадах взаємності (ст.

544).

Відзначимо, що нині в Україні існує правовий механізм щодо протидії організованій злочинності, її фінансуванню і корупції, що свідчить про якісно новий рівень розуміння і готовність протидіяти небезпечним видам транснаціональних злочинів, проте разом з тим звернемо увагу на необхідність удосконалення внутрішнього законодавства у цій сфері. По-перше, слід усунути значний часовий перебіг між імплементацією норм міжнародних конвенцій щодо протидії транснаціональним злочинам й ратифікацією цих конвенцій. По-друге, відображення елементів складів транснаціональних злочинів не завжди є повним у законодавстві України про кримінальну відповідальність. Створення дієвого механізму правових та організаційних засобів втілення напрацьованих міжнародною спільнотою норм у зазначеній сфері та побудови державної системи випереджувального реагування на ситуації, що можуть виникати внаслідок транснаціональної злочинної діяльності, являється необхідним.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності» та протоколів, що її доповнюють від 4 лютого 2004 р. № 1433-IV / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1433-15>
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, ухвалена Резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. / URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. (редакція від 27 червня 2019 р.) / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. Документ № 4651-VI / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>